

LBRIS

We know
books

MAICA MAGDALENA

Cum să comunicăm copiilor
crediința ortodoxă
convorbiri, reflecții și alte sfaturi

Ediția a IV-a

Traducere de
Cristian Pop și diac. Ioan I. Ică jr

DEISIS
Sibiu 2025

Mulțumiri	5
PREFAȚĂ	7
Un cuvânt pentru părinți	11
1. PERSOANE DIVINE ȘI UMANE	13
Introducere: Teologia noastră și copiii noștri	13
<i>Convorbiri și comentarii</i>	
Relații cu Dumnezeu de la persoană la Persoană	21
Copilul intră în legătură cu Hristos	22
Intrarea în legătură cu Maica Domnului	24
Sfânta Treime	27
Întruparea: Dumnezeu Se face om	31
Dumnezeul întrupat a suferit pentru noi	34
Să încurajăm copiii în rugăciunea personală	37
Întâlnirea cu copilul la nivelul său personal	47
„Nu de nevoie, ci de bunăvoie”	48
„Tuturor toate”	51
Modelul nostru e Iisus Hristos	53
Inima, centrul spiritual al persoanei	57
Orice persoană e unică	59
Să arătăm o iubire personală	61
Preocuparea învățătorului de a nu vătăma celelalte relații ale copilului	62
Rugăciunea pentru călăuzire	64
Un dialog real cu copiii	66
Poruncile lui Hristos: calea spre persoană	73

Învățând iubirea	75
A învăța iubirea după o copilărie traumatizată	78
Iubirea universală: semnul existenței ipostatice	81
Răbdarea ne ajută să creștem ca persoane	83
Boala și moartea copiilor	86
A învăța rezistența în fața ispitelor	90
Mărturisirea păcatelor	94
Biserica și „lumea aceasta”	97
Înțelegerea „psihologică” și „ontologică” a persoanei	104
Înțelegerea creștină a încrederii în sine	108
Cine sunt eu?	114
Persoană și sex	117
Disciplină și persoană	119
Rezumatul capitolului	129
2. TRANSMITEREA TRADIȚIEI	131
Introducere: Sensul Tradiției	131
<i>Convorbiri și comentarii</i>	
„Lucruri noi și vechi” din vistierie	134
Exprimarea Tradiției în cuvinte	136
Copiii se învață unul pe altul	138
Când ne vine greu să vorbim	141
„Explicarea” celor tainice	144
Istoria Bisericii	145
Apă vie, nu baltă stătătoare	148
Tradiția este relevantă în orice stare	149
O educație creștină sau „lasă-l pe copil să hotărască”?	151
Învățătorul, reprezentant personal al Tradiției	156
Evitarea greșelilor	158
Cunoașterea lui Dumnezeu: scopul Tradiției	161
Biserica: locul unde Tradiția e vie	163
Prezentarea Bibliei	170
Rugăciunile tradiționale și rugăciunea personală	183
Cultul tradițional	185
Experiența liturgică	187
Cultul ortodox ne învață adevărul universal	189
Sfinte Taine și praznice	194

Intrarea în timpul liturgic	197
Sfinții, martorii Tradiției	198
Icoana ca instrument pedagogic	205
Îndumnezeirea și copiii de azi	207
Viața în cer	210
Biruința lui Hristos	213
Hristos Mântuitorul	215
Judecata lui Dumnezeu	220
„Împotriva începătorilor și puterilor”	222
Minuni de ieri și de azi	224
Știință și religie	227
Întâlnirea cu credințele neortodoxe	230
Câteva chestiuni morale	235
Postirea	239
... și prăznuirea	246
Tradiție și școală	247
Care sistem școlar?	254
Rezumatul capitolului	257

3. DISCUȚII CU GRUPURI DE TINERI	259
Introducere: De la conferințe la text	259
Sfânta Scriptură	261
Răul și suferința	267
Tinerii ortodocși în Biserică și în lume	285
Bărbați și femei	295
Relațiile tinerilor	324
Creația	329
Veșmintele liturgice	339
Mărturisirea sau spovedania	349
Despre moarte	358

POSTFAȚĂ	369
--------------------	-----

va trebui să conteze, dar adeseori cu principiile creștine se pot potrivi o varietate de hotărâri. Ortodoxia afectează stilul de viață al fiecăruia, dar Ortodoxia poate fi trăită în multe stiluri de viață. O combinație de principii sănătoase și bun-simț e semnul că viața se desfășoară în mod organic. Dacă principiile duhovnicești sunt pe primul loc, multe hotărâri se fac de la sine.

Această carte e oferită părinților, chiar dacă ei apucă să o citească doar pe bucăți sau într-o ordine întâmplătoare; lectura concentrată și continuă este pentru mulți un lux rar. Fiecare dintre noi însă poate să facă ceva chiar acum pentru a pune mai pe deplin în practică creștinismul, iar faptul acesta va ameliora în chip nemijlocit capacitatea noastră de a acționa ca pedagogi în chip încrezător și înțelept.

1

Persoane divine și umane

„Înainte de a fi fost Avraam sunt Eu” [Ioan 8, 58].

„Tot ce vom vorbi mai departe se va referi exact la acest lucru: ce fel de formă de existență dorim copiilor noștri?” (Sfaturi, p. 10).

Introducere: Teologia noastră și copiii noștri

O perspectivă eternă sigură asupra realității e modul cel mai bun de a rămâne plini de inspirație atunci când împărtășim credința. Să începem deci investigația personalității copiilor de „la început”. Taina creației este o taină a iubirii. Dumnezeu a făcut din nimic un cosmos care nu era El Însuși. Tot ceea ce există e fie creat, fie Creator. Cuvintele au eșuat și vor eșua întotdeauna atunci când e vorba de a comunica Primul Dar pe care ni l-a dat Dumnezeu: Viața împărtășită din însăși Ființa Dătătorului de viață. Oglindirea cea mai asemenea lui Dumnezeu a Dătătorului de viață în întreaga creație este umanitatea. „Să facem om după chipul și asemănarea Noastră” [Facerea 1, 26]. Fiecare om are trăsături asemenea lui Dumnezeu și putința de a trăi — de a iubi — asemenea lui Dumnezeu, în Dumnezeu, pentru totdeauna². Așa cum Dumnezeu este Treime, Trei-

² Unii Sfinți Părinți fac o distincție utilă între chip și asemănare: „chipul lui Dumnezeu” în om e dat tuturor prin fire, în timp ce „asemănarea” omului cu Dumnezeu e potențială, fiind realizată prin conlucrarea noastră liberă cu harul lui Dumnezeu.

Unul, tot așa umanitatea este o mulțime chemată să fie una. Această chemare e scopul existenței umane și în lumina ei ne învață Biserica cum să trăim pe pământ și să ne creștem copiii.

La nașterea unui copil vine pe lume o nouă persoană, „un om” (*anthropos*), cum spunea Domnul, arătându-ne cum fiecare nou prunc este chiar și pentru Dumnezeu un „altul” dăruit cu libertate asemenea lui Dumnezeu: destinul său nu poate fi programat de nici o altă persoană, fie ea divină sau umană. Antropologia ortodoxă — înțelegerea noastră despre om — se bazează pe teologie: adică pe revelația sau descoperirea pe care am primit-o despre Dumnezeu. Forma de existență pe care o dorim pentru copiii noștri e forma pe care Dumnezeu a merit-o pentru umanitatea făcută după chipul sau icoana Lui.

Luând teologie de la sfinții noștri înaintași putem asimila principii care să ne ajute să călcăm pe urmele lor în familiile noastre și în comunitățile Bisericii. Teologia ne ajută să vedem ce anume înseamnă iubirea în dimensiunile ei eterne, astfel încât să putem conlucra cu Dumnezeu așa cum este El atunci când grăim cu iubiții noștri copii așa cum suntem și așa cum sunt. Viața au persoanele reale. De aceea teologia ortodoxă pune accent pe caracterul personal al lui Dumnezeu și al omului. Și aici intervine termenul *hypostasis*.

În Prima Ființă, cele Trei Persoane — Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt — trăiesc ca o Singură Ființă. Divinitatea, Ființa divină, e o taină a iubirii tri-unice. Dumnezeu e Iubire ca Treime; chiar dacă n-ar exista creație, Viața Divină constă într-o Iubire care se dăruie pe sine în mod reciproc. Sfinții Părinți greci ai Bisericii care ne-au dat formulele clasice pentru a exprima învățătura ortodoxă despre Sfânta Treime, au ales pentru Persoane cuvântul grec *hypostasis*: Dumnezeu e Trei Ipostase într-o Singură Ființă.

În Dumnezeul Trei-Unul fiecare Ipostasă e unică și de neînlocuit. Caracteristicile personale ale fiecăreia rămân tainice pentru noi, și întreaga noastră cunoaștere despre Sfânta Treime — înșiși termenii pe care îndrăznim să-i

folosim — sunt primiți prin descoperire de la Hristos și de la sfinți. O Persoană e Tată (nenăscut, izvorul dumnezeirii), Una este Fiu (născut din Tatăl în afara timpului), Una este Duh Sfânt (purces veșnic din Tatăl). În Dumnezeu cele Trei Ipostase sunt o singură Ființă cu o singură voință și o singură viață. Fiecare Persoană trăiește plinătatea unei Unice Vieți Treimice, dar o trăiește ca Ea Însăși. Persoana nu există niciodată în izolare și, în același timp, Persoana nu dispăre, nu se dizolvă niciodată. Fiecare din Persoanele divine dă și primește de la Celelalte într-o iubire personală. Fiecare Ipostasă sau Persoană trăiește viața celorlalte Persoane ca pe propria Sa viață. Iubirea înseamnă comuniune; viața ipostatică înseamnă o iubire care îmbrățișează toate.

Sensul deplin al expresiei „persoană-ipostasă” în Dumnezeul Trei-Unul va rămâne mereu o taină. Persoana e cu neputință de descris și în om; aici ipostasa e „omul ascuns al inimii” [1 Petru 3, 4] care suntem chemați să devenim fiecare din noi. Cu toate acestea, din autodescoperirea divină, mai cu seamă cea a Persoanei divine Care S-a întrupat, Iisus Hristos, aflăm ce anume trebuie să știm despre adevărata Ființă. O idee greșită de persoană în Dumnezeu are consecințe drastice pentru înțelegerea noastră privitoare la scopul și împlinirea omului. În credințele religioase în care „Realitatea ultimă” e gândită ca fiind „dincolo” de tot ce este personal, persoana umană își pierde și ea valoarea veșnică și devine un lucru merit să se dizolve. Înțelegerea privitoare la Persoană-Ipostasă diferă chiar și între confesiunile creștine. Unele din aceste divergențe sunt mai puțin evidente pentru cei ce nu sunt înaintași duhovnicești, chiar și atunci când aceștia pot fi experți în teologia academică. Biserica Ortodoxă rămâne ancorată în gândirea și vocabularul Sfinților Părinți. Așa cum cântăm la Liturghie, „Treimea cea de o ființă și nedespărțită, că Aceasta ne-a mântuit pe noi”.

Cuvântul *hypostasis* înseamnă „ceea ce stă sub”, adică realitatea a ceva așa cum există. „*Hypostasis*-persona e principiul cel mai intim al Ființei Absolute — dimensiunea

LIBRIS | We know
ei primă și ultimă”³. Nu vine mai întâi natura divină în abstract, pentru a fi apoi împărțită în Trei. Elementul personal etern e ceea ce face din Divinitate nu doar o idee abstractă, ci o Realitate vie. Dumnezeu există de Sine numai ca o Ființă Trei-Una, în care Viața e împărțită în Iubire. Persoanele sunt, fiecare, pe deplin și veșnic, Dumnezeu⁴.

Umanitatea e chemată să ducă o viață așa cum e viața lui Dumnezeu, ca persoane unite printr-o iubire interpersonală. Persoana umană împlinită și-a găsit sinea adevărată nu printr-o luptă pentru autosuficiență, ci printr-o unire dată de har cu Dumnezeu și cu semenii ei: printr-o iubire care uneori ajunge să fie, în termeni pământești, o „tăgăduire de sine”. Acesta este paradoxul Evangheliei: nu ne găsim sinea noastră adevărată decât atunci când renunțăm la noi înșine. A trăi ca persoane înseamnă a muri ca indivizi egocentrici legați de pământ. Harta descoperirii noastre de sine ca persoane e desenată în poruncile Evangheliei care sunt porunci ale iubirii [cf. *Matei* 22, 40]. În cele din urmă ni se cere să îmbrățișăm în viața noastră întreaga existență — divină și creată — sau, așa cum spune porunca Evangheliei, să iubim pe Dumnezeu cu toată ființa noastră, iar pe semenii noștri *ca pe noi înșine*.

Pentru a distinge între omul căzut și sinele uman adevărat ce suntem chemați să devenim fiecare, teologii ortodocși folosesc adeseori cuvântul „indivizi” pentru omul aflat încă în stare de păcat și de cădere, și „persoană” pentru omul care se înnoiește prin viața în Hristos. Acești teologi nu neagă individualitatea noastră; din contră, păcatul ne distruge individualitatea fiindcă ne face sclavii lui [cf. *Ioan* 8, 34]. Persoanele sunt libere să îmbrățișeze viețile

³ ARCHIMANDRITE SOPHRONY, *We Shall See Him as He Is*, Stavropigic Monastery of St. John the Baptist, Essex, 1998, p. 191.

⁴ Acest lucru e inadmisibil pentru gândirea logică; aceasta cere ca absolutul să fie unic. Dumnezeu nu este autoexistent pentru că gândirea filozofică îl face inevitabil. Gândirea filozofică se face inevitabil pentru că rațiunea noastră imită adevărul divin, dar rațiunea nu poate revela firma Ființei Sale ca o Treime a Iubirii. Numai Cincizecimea cu pogorârea Duhului Sfânt face acest lucru.

altora în iubire. Folosirea cuvântului grecesc *hypostasis* pentru „persoană” ajută aici, întrucât cuvântul modern *persoană* nu trimite în mod necesar spre forma de existență asemenea lui Dumnezeu la care suntem chemați cu toții. Sper că cititorii care nu sunt obișnuiți cu acest termen să se familiarizeze cu el, fiindcă el ne poate motiva în atitudinea noastră față de copiii noștri, precum și în propria noastră creștere duhovnicească.

Iubirea se extinde spre celelalte persoane nu cu de-a sila, ci printr-o dăruire ce devine reciprocă atunci când răspunsul la aceasta este și el iubire. În Dumnezeu Iubirea e veșnic desăvârșită, astfel că reciprocitatea e o trăsătură a Vieții Divine în Ea Însăși. Dumnezeu, Creatorul și Susținătorul nostru, Își extinde iubirea Sa spre noi și — iar aceasta e taina cea mai mare — Se bucură de iubirea noastră care ne unește cu El, oricine am fi, pe orice treaptă a creșterii noastre fizice, psihologice sau duhovnicești ne-am afla. Când vorbesc despre har, ortodocșii se referă la viața dumnezeiască împărțită unei făpturi create. Asemănările între Ființa divină și ființa creată oferite nouă nu sunt mai puțin importante decât diferențele care există între ele. Chipul și asemănarea lui Dumnezeu apar în multe aspecte ale oamenilor, dar ele se manifestă în primul rând în *forma de existență ipostatică* a omului. O ființă umană împlinită e o realitate asemenea lui Dumnezeu, o *persoană* care iubește fără margini. Termenul *hypostasis* se poate aplica cu adevărat numai celui a cărui viață este potrivit harului, potrivit vieții dumnezeiești. Sfințenia nu ține atât de datorie sau virtute, ea este o șansă de a intra în legătură cu Dumnezeu și cu ceilalți oameni într-o iubire dăruită bucuros și smerită.

Sfinții sunt cei care au făcut să rodească potențialul pe care îl are fiecare om în parte. „În actul îndumnezeirii harul înalță omul de la dimensiunile și modelele pământești la dimensiunile și modelele vieții dumnezeiești”⁵. *Natura* divină — Ființa sau Dumnezeirea pe care o împărtășesc

⁵ *We Shall See Him as He Is*, p. 192.

cele Trei Persoane — nu poate fi împărtășită de nici o ființă a cărei natură e creată. Dacă însăși natura noastră ar fi schimbată, am înceta de a mai fi ceea ce suntem. Revărsându-Și Ființa Sa în creație, natura lui Dumnezeu nu se schimbă nici ea. Dar împărtășindu-Și omului viața Sa, harul Său Dumnezeu sfințește, îndumnezeiește existența umană. Atinși de har, sfinții fac experiența unității *Energiei*⁶ divine și a Triunității Persoanelor divine. Experiind pe Dumnezeu ca Ființă personală, ei învață să trăiască și să se dezvolte ca persoane umane conlucrând cu harul, încercând să facă tot ceea ce fac cu binecuvântarea lui Dumnezeu. Modul lor de viață e un model pentru calea spre adevărata umanitate, spre sinea noastră adevărată.

Nu există nimic impersonal în Dumnezeu și nici o cale impersonală nu ne leagă de El. Experimentându-L pe Dumnezeu drept Cel Căruia ne adresăm ca unei Persoane sau unor Persoane, Căruia Îi putem spune „Tu ești”, intrăm în legătură cu Dumnezeu Care S-a vestit pe Sine Însuși lui Moise drept „Eu sunt”. Trăind în armonie cu divinul „Eu sunt”, putem ajunge la propriul nostru „eu sunt” creat.

*

Această viziune teologică stă în spatele a tot ceea ce facem. Care este viața Dumnezeului Celui viu? Care trebuie să fie viața noastră? Răspunsul s-a descoperit în modul cel mai concret atunci când Dumnezeu S-a alăturat neamului omenesc. Când spunem că Hristos e om desăvârșit, nu vrem să spunem doar că e cu totul fără prihană; vrem să spunem și că este o icoană desăvârșită a ceea ce ar trebui

⁶ „Energia” e termenul grec folosit de Sfinții Părinți pentru har, pentru viața lui Dumnezeu revărsată în creație. El este folosit și la plural, pentru că viața dumnezeiască se împărtășește ca lumină, ca viață și alte manifestări. Sfinții Părinți o comparau cu lumina și căldura soarelui care ajunge până la noi. Dar orice analogii și orice vocabular pământesc e inadecvat când e vorba de a oferi realitatea divină celor ce nu s-au împărtășit din experiența lui Dumnezeu pe care au avut-o Sfinții Părinți.

să fie orice om. În măsura în care nu suntem asemenea lui Hristos, am putea fi descriși drept niște ființe subumane⁷. Domnul Iisus Hristos și Maica Sa sunt, prin urmare, persoanele spre care copiii noștri vor trebui îndreptați cel mai adeseori atunci când vorbim despre intrarea în legătură cu Dumnezeu și cu sfinții.

Părinți, monahi, copii, clerici și laici, toți care suntem în Biserică suntem în drum spre adevărata persoană. Dacă ne iubim unii pe alții, atunci putem fi recunoscuți drept următorii ai Persoanei-Model Iisus Hristos. În acest sens un copil poate fi mai ipostatic decât un adult matur cu pregătire teologică. O încredere copilărească în Dumnezeu ni se recomandă tuturor; copiii au fost puși înainte drept modele de Însuși Hristos. O inimă care iubește în chip neegoist, care își pune încrederea în Dumnezeu și Îl respectă e mai aproape de El și de întreaga umanitate decât o inimă închisă trufaș în ea însăși. Adulții, mai cu seamă adulții educați, sunt adeseori mai puțin smeriți și deschiși la inimă decât copiii.

Se ivește astfel o întrebare legitimă: putem oare învăța pe copii ceva atunci când suntem mai puțin curați decât ei? Da, dacă vorbim și acționăm cu o iubire personală conștientă pentru fiecare. Și dacă, atunci când împărtășim informații despre Dumnezeu, împărtășim ceea ce ne dă Biserica nu ca niște atotștiutori trufași, ci ca membri mai vârstnici ai aceleiași familii. Trebuie să fim modele și călăuze pentru cei tineri pur și simplu pentru că am trăit mai mult, pentru că deși încep cu o experiență a harului, în ce privește viața din afara pântecului matern ei încep cu tăblițe goale.

Dacă Dumnezeu ne-a dat o responsabilitate sau autoritate deosebită prin calitatea noastră de părinți sau prin rolul nostru — oficial sau neoficial — în comunitatea Bisericii, atunci suntem mandatați să fim izvoare de înțelepciune pentru copiii aflați în grija noastră. Respectul nostru pentru persoana lor înseamnă că nu putem fi șovăielnici ca

⁷ Trebuie spus însă limpede că Biserica Ortodoxă învață că umanitatea nu se pierde niciodată.

LD DIS | We know
învățători, atât pentru că copiii sunt vrednici de iubire, cât și pentru că au nevoie să se rezeme de povățuirea și autoritatea noastră adultă. La rândul nostru, privim cu respect smerit și plin de recunoștință spre cei aflați prin autoritate deasupra noastră, cum sunt părinții noștri duhovnicești și ierarhii noștri. Tuturor ni se poruncește să ne slujim unii pe alții indiferent de poziția noastră, urmând Întâiului Model, Hristos, Care a venit ca să slujească și să Se dea pe Sine Însuși, ca să ne aducă pe toți la Tatăl Său ca Tată al nostru ceresc.

Oricărui învățător i se recomandă ca atunci când se gândește la rolul său să se întrebe uneori: „Cine sunt eu ca să învăț aceste prețioase suflete?” Și în Lumina Duhului Sfânt va veni în sufletul său ca un ecou acest răspuns: „Sunt un păcătos care se căiește, dar iubesc acești copii și le doresc numai binele. Fiul lui Dumnezeu S-a făcut Fiul Fecioarei Maria ca să mă mântuiască și pe mine. Slavă lui Iisus Hristos Mântuitorul nostru! Voi face tot ce-mi stă în putință ca să împărtășesc nădejdea mea în El copiilor aflați în grija mea.” Viziunea Ipostasei poate iradia din inima fiecărui învățător cu acest mesaj: „Dumnezeu ne iubește, și eu te iubesc.”

Convorbiri și comentarii

Relații cu Dumnezeu de la persoană la Persoană

Îi învățăm pe copiii noștri să se dezvolte nu doar ca niște indivizi bine adaptați pentru viața pământească în societate, ci și ca persoane veșnice. Dumnezeu a spus: „Eu sunt Cel ce sunt”; și noi trebuie de aceea să devenim ființe care nu numai existăm sau supraviețuim, dar și ca ființe vii, care *suntem* cu adevărat. Copiii noștri își vor găsi adevărata lor ființă în relația cu Dumnezeu, care poate începe încă de la zămisirea lor. Învățătorii sunt simpli intermediari în acest proces.

Un copil (10 ani): „Presupun că Dumnezeu trebuie să mă iubească.”

Maica Magdalena: „Sunt sigură că Dumnezeu te iubește chiar așa cum ești. Și Se bucură dacă tu Îl iubești.”

Copilul: „Da, oarecum, dar nu sunt un om bun.”

Maica Magdalena: „Acest lucru nu-L oprește pe Dumnezeu să te iubească. Înseamnă doar că iubirea ta pentru El ar putea să fie mai caldă.”

Copilul: „Cum anume?”

Maica Magdalena: „E iubirea ta; gândește-te la ea împreună cu El. Iubirea poate crește în fiecare zi.”

*

Un grup de copii mici sporovăind; un băiat spunea că s-a simțit singur la școală.